

ACADEMIA ROMÂNĂ

„Dezvoltarea capacității Ministerului Educației Naționale de monitorizare și prognoză a evoluției învățământului superior în raport cu piața muncii”, cod SIPOCA 3

Rezultat R4: Analiză realizată privind eficiența și eficacitatea instituțiilor de învățământ superior din perspectiva de a elabora prognoze

Modul 5: Analiză privind rapoartele anuale ale rectorilor și cartele universităților pentru regiunea Vest - rezumat -

Elaborată de către autor:

Expert evaluare 5

Gheorghe ZAMAN

Obiective generale

Studiul a avut ca **obiectiv general** evaluarea eficienței și eficacității învățământului terțiar în regiunea Vest, în conformitate cu strategiile de dezvoltare durabilă ale regiunii, ale României și Strategiei UE 2020, în domeniul învățământului superior.

Cercetarea eficienței și eficacității celor 10 universități ale Regiunii Vest din România, în cadrul modului 5 al proiectului, s-a concentrat asupra studiilor de caz pentru fiecare universitate, având o structură problematică în care au fost analizate următoarele aspecte: a) prezentarea generală a universității (profilul activităților pe facultăți și programe de studii, cadrul instituțional legislativ; b) sistemul indicatorilor relevanți ai eficienței și eficacității învățământului terțiar, particularități cantitative și calitative în perioada 2010/2011-2015/2016; c) concluzii și propuneri privind căile și modalitățile de creștere a performanțelor universitare în condițiile specifice ale economiei României, ale cerințelor globalizării, integrării în UE, ale standardelor internaționale și ale Ariei Europene a Învățământului Superior și ale Cercetării.

Definind eficiența ca un raport între rezultate (output) și cheltuieli (input) în desfășurarea diferitelor activități universitare și eficacitatea ca raport între o țintă stabilită (programată) și gradul de realizare a acesteia, prin sisteme de politici și mecanisme adoptate, am analizat principalii factori care influențează nivelul și dinamica eficienței, precum și nivelul de realizare a țintelor, obiectivelor, indicatorilor ex-ante stabiliți, având ca suport un ansamblu de măsuri și sisteme de evaluări ad-interim.

Obiectivele specifice au vizat creșterea calității învățământului superior, pe baza analizei factorilor de influență asupra variabilelor de efect (output, outcome) și asupra celor de costuri (input, cheltuieli), în condițiile unui impact demografic nefavorabil, al unei crize financiare prelungite și al dezechilibrelor create de migrația creierelor din țara noastră, pe de o parte, și ale unei schimbări rapide de paradigmă economico-socială și tehnologică, în contextul globalizării și digitalizării contemporane și în perspectivă.

Studiul a urmărit și identificarea unor căi și modalități de reducere a decorelării, neconcordanței (mismatching) dintre oferta educațională universitară, din punctul de vedere al nomenclatorului de profesii, abilități și competențe, și cerințele de calificări în continuă schimbare ale pieței muncii în România și în UE, astfel încât să se reducă, și dacă este posibil chiar să se elimine, deficitele și excedentele de forță de muncă al căror efect se repercutează

negativ asupra creșterii economice și calității vieții, prin subutilizarea potențialului uman superior calificat.

Metodologia cercetării s-a bazat pe utilizarea unui sistem de indicatori specifici ai eficienței și eficacității învățământului superior, îmbinându-se abordările de natură cantitativă cu cele calitative, în concordanță cu obiectivele strategice generale și specifice la nivelurile universităților, dar și al componentelor acestora pentru ciclurile de licență, masterat și doctorat.

Totodată, obiectivul metodologic a vizat asigurarea unui material documentar de analiză și sinteză în vederea elaborării unor modele, bazate pe metoda scorurilor și a scenariilor, aplicate pe datele și informațiile statistice ale celor 10 universități, în care cuantificarea eficienței și eficacității învățământului terțiar să servească fundamentării deciziilor din învățământul superior, îmbunătățirii performanțelor acestuia și, nu în ultimul rând, creșterii contribuției la productivitatea totală a factorilor și compatibilizarea celor trei piloni ai dezvoltării durabile, economic, social și ambiental, respectiv a eficienței și profitabilității economice, justiției, echității și incluziunii sociale și a eco-eficienței.

O primă categorie de concluzii ale cercetării, vizează aspecte cu **caracter teoretico-metodologic** legate de sistemul de indicatori și factori ai eficienței și eficacității care trebuie să scoată în evidență tocmai complexitatea și heterogenitatea metricii celor două categorii cheie care obligă la o analiză specifică în timp și spațiu, în funcție de nivelul de agregare adoptat (universități, facultăți, program de studii, specializări etc.). Cea mai importantă problemă metodologică este tocmai identificarea variabilelor de efort (input-uri) și rezultat (output-uri) ale eficienței.

Ca indicatori de efort s-au analizat numărul, dinamica și structura studenților și cadrelor didactice, la nivel de universitate, facultăți, programe de studii, licență, masterat și doctorat), cheltuielile de școlarizare bugetate și suportate de studenți (taxe), rezultând următoarele concluzii:

- la toate universitățile din regiune, cu mici excepții, în perioada analizată, a avut loc o scădere mai mică sau mai mare, uneori numărul studenților reducându-se mai mult de jumătate, principalii factori de influență fiind impactul crizei economice și financiare, declinul demografic, migrația externă, creșterea inegalităților de venit etc.;

- dimensiunile universităților și facultăților variază în funcție de numărul de studenți, cele mai mari ponderi fiind deținute de științele economice, drept, deși se manifestă tendința de scădere a numărului de studenți în ultimii ani la aceste facultăți;

- în general, numărul cadrelor didactice s-a redus ca urmare a diminuării numărului de studenți, dar într-un ritm mai lent, înregistrându-se o pondere mare a locurilor vacante mai ales la asistenți, preparatori și lectori, excepție fac unele universități din județul Timiș unde cadrele didactice au rămas constante sau au crescut puțin.

O serie întreagă de alte cheltuieli ale activității universitare se referă la investiții în infrastructură, administrație și întreținere care nu au fost explicitate.

Indicatorii de rezultat sau efect (output sau outcomes) au fost luați în considerare: numărul de absolvenți pe cele trei categorii ale ciclului de studii, gradul de promovabilitate pe ani, procentul de angajabilitate după 1-3 ani de la absolvire, rezultatele activității de cercetare (articole ISI, BDI, cărți etc.), numărul de absolvenți străini, mobilitatea studenților la universități din străinătate etc.

Principalele concluzii care au rezultat din analiza indicatorilor menționați sunt:

- în general, cu unele excepții (la facultățile tehnice, medicină, automatică, TIC etc.), gradul de promovabilitate este ridicat ca de altfel și cel de absolvire la practic toate universitățile și facultățile, astfel că, de regulă, diferența dintre studenții înmatriculați și numărul de absolvenți este relativ scăzută, ceea ce evidențiază un abandon școlar relativ mic, deși în creștere în ultimii ani, mai ales la studiile fără frecvență cu taxă, datorită lipsei banilor pentru plata taxelor școlare sau preferinței de a căuta un loc de muncă și a renunța la facultate; o altă explicație posibilă poate fi, în anumite cazuri, nivelul de exigență mai scăzut la evaluarea studenților generat de teama de a nu se considera universitatea/facultatea ca având standard și rigoare prea înalte la evaluare, pe parcursul anilor de facultate, ceea ce ar genera, pe lângă percepții cu aspecte pozitive vizând cerințele de calitate și performanță, și unele de evitare a unor astfel de facultăți (universități), mai ales în cazul persoanelor cu propensiune către un comportament de minimă rezistență;

- **insertia absolvenților pe piața muncii** este peste 50% în sectoarele care înregistrează deficit de profesioniști între care menționăm personal medical, specialiști în TIC, cadre didactice, unele specializări în managementul riscului bancar, asigurări, unele profesii

tehnice, și în agricultură; la universitățile cu facultăți mari în domeniile economice, juridice, jurnalism etc., angajabilitatea este mai scăzută, fiind cazuri în care aceasta scade sub 50% din numărul total de absolvenți. O bună parte dintre absolvenții ciclului de licență se înscriu la masterat și se consideră că au reușit să ocupe un loc de muncă. După părerea noastră, masteratul ca și doctoratul reprezintă un ciclu de perfecționare profesională și nu un loc de muncă pe o perioadă mai mare direct pe piața muncii;

- universitățile de talie mare din regiunea Vest organizează cursuri în limbi străine (în special engleză, franceză) mai ales la medicină, farmacie, politehnică etc., atât pentru studenții români cât și pentru cei străini; numărul studenților străini care învață la universitățile de talie mare, din regiunea Vest, în general, sunt din Republica Moldova, Serbia, și unele țări dezvoltate și în curs de dezvoltare, iar numărul acestora este relativ mic, chiar dacă taxele școlare nu sunt tot atât de ridicate, ca în țările dezvoltate din această regiune, universitățile urmărind a se internaționaliza și pe această cale, oferind o serie de facilități studenților străini.

În Anglia, de exemplu, o facultate sau universitate este considerată de excelență, înalt performantă atunci când are cel puțin 50% studenți străini în numărul total de studenți.

- desfășurarea unei **activități susținute de CDI** în universitățile regiunii Vest, se concretizează într-o multitudine de forme, atât în ceea ce privește numărul de articole indexate în reviste ISI și BDI, cât și volume editoriale, proiecte și contracte de cercetare cu parteneri și beneficiari din țară și străinătate, participarea cu comunicări științifice la conferințe și simpozioane organizate în țară și străinătate. Acest sector de activitate este mai relevant pentru centrele universitare mari din regiune și mai puțin reprezentat în universitățile de talie mică și mijlocie.

Concluziile practic-aplicative generale, menite să îmbunătățească parametrii cantitativi și calitativi ai eficienței și eficacității, cu particularizare la specificul fiecărei universități și componente ale acesteia, se referă la:

- elaborarea coerentă și adaptarea programelor de studii la standardele și indicatorii de performanță ai ARACIS și ai exigențelor internaționale pentru anii viitori, inclusiv îmbunătățirea raportului dintre posturile și gradele didactice pe programe de studii și ansamblul facultăților, în condițiile asigurării cerințelor de multi, inter, intra, pluri și transdisciplinaritate;

- o mai strânsă conlucrare cu învățământul preuniversitar, pentru atragerea viitorilor studenți către universitate;
- cunoașterea mai aprofundată a cerințelor mediului de afaceri, în prezent și în perspectivă, în ceea ce privește cererea de forță de muncă, în domeniile care fac obiectul de studiu al facultăților și programelor de licență, masterale și doctorale;
- reorganizarea și monitorizarea continuă a proceselor de practică, pe baza prevederilor interne și externe existente, astfel încât să se poată evalua mai bine rezultatele acestora și să contribuie la o mai eficientă încadrare a absolvenților în activitățile practice ale agenților economici;
- creșterea gradului de inserție a absolvenților pe piața muncii pe baza unui sistem informatic în care să aibă un rol mai activ angajatorii precum și ”societatea alumnilor” universității, dar și ceilalți stakeholderi;
- crearea unor colective și centre de cercetare antreprenoriale la care să participe cadrele didactice, studenții și oameni de afaceri, în cadrul cărora să se valorifice ideile noi ale cercetării universitare, brevete, patente, licențe;
- revizuirea anuală a planului de învățământ și a programelor analitice prin includerea aspectelor cele mai recente, teoretico-metodologice și practic aplicative ale realizărilor științifice și tehnologice pe plan mondial și european;
- cointeresarea cadrelor didactice pentru creșterea numărului de lucrări de cercetare publicate în reviste cotate ISI sau în baze de date internaționale;
- utilizarea la predare a unor manuale străine de prestigiu internațional și invitarea cadrelor didactice de notoritate, din străinătate, pentru a ține cursuri și conferințe sau prelegeri, creșterea cooperării științifice internaționale, prin diferite forme (schimb de experiențe și practici, conferințe și simpozioane internaționale, proiecte comune de cercetare etc.);
- cifra de școlarizare pentru anul universitar 2017-2018 evidențiază continuarea aceluiași trend ascendent al evoluției numărului de studenți, dar în ritmuri cu mult diminuate. Totodată se constată la multe specializări creșterea ofertei locurilor cu taxă, mai mult decât a celor bugetate, știut fiind că, în primul rând, competiția se dă pentru cele bugetate.